

cordiaæ inquirimus, quia non solum in generali, sed etiam in particulari de Abraham, et de eodem facto ejus in quo dicitur fidem ejus reputatam esse ad justitiam, Paulus dicit non fuisse Abraham justificatum ex operibus, Jacobus autem ex operibus dicit fuisse justificatum.

13. Modus primus Apostolos conciliandi. — Prima ratio conciliandi hos Apostolos, est quod Paulus de prima justificatione fuerit locutus, Jacobus vero de secunda, seu de augmentatione justitiae. Hanc viam valde commendat Vega, libro 40 in Trident., capite octavo. Sequitur Bellarmin., libro quarto de Justific., capite decimo octavo, et quod magis est, addit ita conciliare illa loca Concilium Tridentinum, sessione 6, capitibus 8 et 10, et Augustinum in locis a nobis allegatis. Eamdem sequuntur in epistola ad Roman. Adam, et Claud. Guillia., capite tertio et quarto; Tolet., annotat. 43 in tertio capit., et annotat. 4 in 4; Benedict. Pereir. in capite quarto, disp. 4 et 2; Tiletan., Apolog. pro Concilio Tridentino, circa cap. decim., sess. sexta; Dried., de Captivit. et redempt. gen. human., tractat. quarto, part. quarta, capit. primo; Salmer., tcm. 4, disputat. 28, et ex parte Valent., 2 tom., disp. 7, quæst. 6, punct. 3, § 3, in fine. Et suaderi potest, quia de Paulo jam ostendimus locutum esse de prima justificatione. Quod autem Jacobus loquatur de secunda, probari potest primo ex Concilio Trident., cap. 19, ubi cum dixisset justos suis operibus magis ac magis in dies justificari, in probationem affert verba Jacobi: *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum; ergo supponit verba illa, justificatur homo, idem significare quod, in justitia crescit; ergo ex mente Concilii de hac justificatione locutus est Jacobus.* Secundo, ex opere ipso quod Jacobus allegat id videtur evidens, ait enim: *Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?* Manifestum enim est tunc non fuisse justificatum a peccato; nam præter ea quod paulo ante ex Genes. ponderavimus, illud factum, quod Jacobus allegat, refertur Genes. 22, et in 15 jam fuerat illi fides reputata ad justitiam, et in cæteris capitibus usque ad 22 ejus sanctitas commendatur. Tertio, est hoc consentaneum intentioni Jacobi; disputat enim contra errorem dicentium fidelibus non esse necessaria opera, sed fidem sufficere; ipse autem ostendit esse necessaria opera etiam justis, ne a fide

cadant et ut justitiam augeant. Quarto, ita videtur illum exponere Augustinus, in dicta quæst. 76; ait enim Jacobum ostendere justificatum per fidem non posse manere justum, si male vixerit, et hoc probare ex eo quod fidem Abrahæ (utique jam justificati) opera consecuta sunt. Et in alio loco, de Fide et operibus, cap. 14, dicit, *opera justitiae sequi hominem justificatum, non præcedere justificandum.*

14. Una urget difficultas hanc sententiam. — Hæc sententia unam difficultatem patitur. Quia si dicat ita Jacobum Apostolum loqui de sola justificatione secunda seu augmentatione justitiae, nec id satis argumenta facta cogunt, et ex textu Jacobi videtur posse impugnari. Prior pars patet, quia Concilium Tridentinum, allegando locum Jacobi pro secunda justificatione, sensit quidem Jacobum de illa esse locutum, non tamen exclusit aliam, nec unum ex alio sequitur. Et similiter Jacobus, utens exemplo secundæ justificationis Abrahæ, non addidit nec insinuavit exclusionem. Et similiter, ad intentionem ejus satis erat ostendere, præter fidem necessaria esse opera ad justitiam sive conservandam, sive obtinendam; ergo recte loqui potuit de justificatione abstrahendo ab utraque. Nec Augustinus id illi tribuit, sed tantum quod loquatur de operibus quæ fidem sequuntur. Posterior pars probatur, quia Jacobus inducit aliud exemplum de Rahab meretrice, quia de illa non legimus fuisse justificatam ante adventum exploratorum; ergo non est cur de meretrice id asseramus. Unde etiam Bellarminus supra, arguens contra Calvinum dicentem verbum justificandi significare apud Jacobum declarationem justitiae, non collationem, hoc utitur argumento, quod, cum esset meretrix, non potuit justa declarari: *Sed vere justificata est* (inquit), *id est, ex infideli fidelis, ex meretrice justa facta est.* Idem dicimus de Paulo; nam si illa sententia dicat ipsum Paulum locutum esse de sola prima justificatione, videtur aperte impugnari exemplo Abrahæ quod adducit, ut jam dictum est. Si vero de utroque Apostolo dicitur ita loqui de una justificatione ut aliam non excludat, sic non poterunt conciliari ex diversa significatione verbi justificandi, cum probatum sit ab utroque sumptum esse abstracte, ut utramque justificationem amplectatur.

15. Quorundam solutio. — *Illi compratio.* — Ad hanc difficultatem ex mente dictorum auctorum responderi potest, dicendo,

et Jacobum de sola secunda justificatione, et Paulum de sola prima in suis conclusionibus (ut sic dicam) fuisse locutos, licet in probationibus exempla aliarum justificationum adduxerint. Hoc in Jacobo facile defenditur, quia etiam secundum exemplum de secunda justificatione optime intelligitur, nam verisimillimum est, quando Rahab nuncios suscepit, et alia via ejecit, jam fuisse justificatam a peccatis, et vocari meretrice, quia talis antea fuerat, et fortasse in populo talis esse credebatur, non quia coram Deo in illo statu vel peccato adhuc permaneret. Suadetur hoc, quia cum recepit exploratores jam credebat in verum Deum, ejusque timorem conceperat, sic enim ad illos introeuntes locuta est, Josue 2: *Novi quod Dominus tradiderit vobis terram, etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores terræ. Audivimus quod Dominus siccaverit aquas maris Rubri*, etc. Et cum narrasset mirabilia quæ et antea et tunc esset operatus cum populo suo, concludit: *Et hoc audientes pertimimus, et elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum, Dominus enim Deus vester ipse est in cœlo sursum, et in terra deorsum.* Ex quibus verbis evidenter constat illam fuisse fidelem cum illa dicebat. Est etiam multo credibilis illam fidem non tunc primo concepisse, sed habuisse illam antequam exploratores ad illam venirent, quia semper de præterito loquitur: *Novi quod Dominus, etc., audimus quod siccaverit, etc., et hoc audientes pertimimus, etc.* Et ita Paulus, ad Hebr. 11, dicit fide liberatam esse, excipiens *exploratores cum pace*, significans jam habuisse fidem cum illos exceptit, et ex fide id fecisse; et idem significat Jacobus, cum dicit: *Fide justificata est excipiens nuncios, etc.; cum ergo illos exceptit, per fidem operata est; hoc enim modo conductit exemplum ad probandum non sufficere fidem, nisi operetur, quod Jacobus intendebat.*

16. Magis declaratur. — *Effugium nihil valet.* — Quod autem illa fides esset tunc jam viva et non mortua, imprimis videtur esse sententia Chrysostomi, homil. 3 de Pœnitent. dicentis: *Non solum dilectione (scilicet in proximum), sed etiam fide prævia, atque in Deum dispositione salutem consequitur.* Et inferius declarat concepisse prius veram pœnitentiam, quin etiam vocat illam *pœnitentia doctorem*; sentit ergo jam fuisse justificatam. Secundo, idem sentit Nazianzenus, orat. 16, dicens Rahab non exceptisse in domum suam

nem et historiam Genesis explicanda est. Nam Paulus, juxta dictam expositionem, refert illa tanquam dicta de prima justificatione, Jacobus vero eadem refert tanquam dicta de tertia justificatione (ut sic rem explicem), cum illa dicta fuerint de secunda. Nam illa referuntur dicta quando Deus Abrahæ promisit successionem ex Isaac, et ille credidit, Genes. 15. Prima vero justificatio Abrahæ jam præcesserat ab eo saltem tempore quo Abraham credidit Deo ipsum vocanti, Genes. 12, ubi Scriptura non refert illa verba tanquam dicta de primo tempore in quo Abraham ita cœpit credere Deo, ut ejus fides reputata illi fuerit ad primam justificationem. E contrario vero post illud opus magnæ fidei Abrahæ, quod Genes. 15 refertur, narratur aliud insignius de voluntate sacrificandi filium ex obedienti fide, Genes. 22. Ibi tamen non dicit Scriptura Abrahæ fidem reputatam esse illi ad justitiam, et tamen Jacobus, referendo illud opus Abrahæ, addit: *Et suppleta est Scriptura, dicens: Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam.* Et licet 1 Machab. 2 dicatur: *Abraham nonne in temptatione inventus est fidelis, et reputatum est ei ad justitiam?* tamen Jacobus non ad illa verba, sed ad alia Genesis formaliter respicit, quamvis illa non alleget ut dicta de illa tertia justificatione (sic enim illam ad rem breviter explicandam, vocamus), sed ea commemorat ut in illa etiam ac maxime completa, quia in illo opere quasi consummata est justitia, non per fidem otiosam, sed per fidem operantem; sic enim ait Jacobus: *Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, et ex operibus fides consummata est;* et adjungit: *Et suppleta est Scriptura dicens: Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam.* Ubi non dicit: *Et ideo dixit Scriptura, vel quid simile, sed inquit: Suppleta est Scriptura,* id est, id quod alibi Scriptura dixit ibi etiam suppletum, seu impletum est, vel suppleri dicitur, quia, licet ibi verba non referantur, facto continentur. Quod etiam in libro Machabæorum indicatum est. Ad eum itaque modum responderi potest ad Paulum, licet ageret de prima justificatione, induisse illa verba quæ de secunda fuerant dicta, quia in illa etiam fuerant impleta, et in illa possunt suppleri, ut sic dicam. Cur enim non potuit Paulus illa verba præcedenti justificationi accommodare, sicut Jacobus fecit. Atque ita respondet Toletus ibi, estque probabilis responsio, sed non adducit probationem, ut non videatur voluntaria.

Et præterea non videtur esse par ratio de loco Jacobi et Pauli, nam Jacobus loquitur de justificatione Abrahæ jam justificati ex operibus, qualis etiam fuerat illa de qua illa verba dicta fuerant, et ita optima et necessaria est accommodatio. At, si Paulus loquitur de prima justificatione (ut supponitur), accommodat illa verba ad opera fidei hominis nondum justificati, de quo minor ratio esse videtur, et ita non videtur efficax testimonium ab illo adductum.

18. Mens Pauli fit plana, et non dissonata Jacobi sententia. — *Responsio non acceptanda.* — *Hæretica objectio solvitur.* — Adendum igitur est Paulum afferre illa verba, ut dicta fuere, de quadam secunda justificatione Abrahæ, non accommodando illa ad primam, sed ex illis argumentando, et a fortiori colligendo tam Abrahamum quam quemlibet alium hominem non justificari, etiam prima justificatione, ex justitia suorum operum, sed necessarium esse ut justificetur ex fide. Ut autem ostendatur illatio, supponendum est, cum Paulus loquitur de justificatione ex operibus, intelligere justificationem ex merito operum, quod in fide non fundetur. Unde recte colligit, si Abraham etiam in secunda justificatione non potuit hoc modo justificari ex operibus, multo minus vel ipsum vel aliquem posse primam justitiam ex operibus consequi. Probatur, quia plus multo est fieri ex non justo justum, quam ex justo fieri justiorem; si ergo Abraham non potuit justificari hoc posteriori modo nisi per fidem, multo minus potest quis priori modo justificari. Accedit quod Paulus facit vim in verbo: *Et reputatum est illi,* ideoque illud iterum repetit: *Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad justitiam,* et addit simile verbum ex Psalm. 31: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum,* quia in illo, ut supra ponderavimus, denotatur acceptatio aliqua gratuita, quæ non nititur in solo labore operantis, sed aliquid gratiae, condonationis vel liberalitatis habet. Unde augetur illatio facta, nam fides ipsa in homine etiam justo nou justificat ex vi operis humani, sed ex vi gratiae; ergo multo minus potest ipsa prima justitia esse ex operibus humanis, sed ex fide. Vel aliter, etiam secunda justificatio est aliquo modo gratia, ut per verbum *reputatum est* significatur, ut ponderavimus; ergo fundatur in priori gratia, et non in prioribus operibus; ergo multo magis ipsa gratia, et justificatio prima non potest esse ex operibus, sed per

fidem. Denique respondent aliqui Paulum non adducere exemplum Abrahæ ut ostendat immediate primam justificationem non esse ex operibus, sed ut ostendat primam justificationem et beatitudinem illam, quæ tribuitur his quibus remissa sunt peccata, non fuisse propriam circumisionis, sed in præputio etiam inventam esse. Nam Abraham justitiae laudem assecutus est, et multo magis remissionem peccatorum. Sed hæc responsio vel in præcedentem revocanda est, vel non est acceptanda, quia Paulus revera voluit illo exemplo probare justificationem gratiae sine operibus humanis. Sic ergo, licet Pauli intentio directa esset ostendere primam justificationem non esse ex operibus, optime ad id confirmandum sententiam dictam de secunda justificatione Abrahæ afferre potuit. Atque ita sententia Pauli nihil dissonat a sententia Jacobi, nam etiam Jacobus expendit Abrahamum fuisse justificatum ex operibus, quia fides cooperabatur illius operibus. Solvitur etiam facile objectio hæreticorum, quia Paulus loquitur de operibus secundum se, et ut non fundantur in fide, sed potius fidem fundare aut mereri reputantur; nos autem non talia opera, sed quæ ex ipsa fide sequuntur dicimus esse ad justificationem necessaria, imo in ipsa fide comprehendendi, quia non fides otiosa, sed actuosa, et per charitatem operans justificat.

19. Modus alius exponendi Apostolos. — Verumtamen, his non obstantibus, multi graves auctores huic interpretationi non acquiescent; putant enim utrumque Apostolum loqui de utraque justificatione, et tam de acquisitione quam de quocumque profectu justitiae. Quod de Paulo suaderi potest, primo quia in universum vult excludere omnem gloriationem hominis de propria justificatione; ergo oportet ut non solum a prima, sed ab omni secunda justificatione illam excludat; per hoc autem illam excludit, quod non est ex operibus; ergo de omnibus intelligit non esse ex operibus. Secundo, quia utriusque adducit exempla, et responsio quæ datur ad exemplum Abrahæ illis videtur nimis violenta, et non necessaria, cum possit simpliciori modo intelligi. Tertio, quia de illam justificatione Abrahæ ait Paulus: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* De Jacobo idem probant similiter modo, quia intentio ejus fuit fidem ad neutram justificationem sufficere, si non aliquid operetur, et quia exempla optime ad utramque adaptantur, nec oportet ad res in-

certas confugere, et quia de utraque habet legitimum sensum, quod Jacobus asserit.

20. Expositio illorum doctorum ad loca Pauli et Jacobi. — Quo sensu supposito, ait hæc sententia Apostolos istos non esse sibi contrarios, quia de diversis operibus loquuntur. Nam Jacobus aperte loquitur de operibus quæ et fidem supponunt, et quibus ipsa cooperatur, nam sententia quam assumpsit probandum hæc est: *Fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa.* In qua et fidem supponit ante opera, et opera vult aliquo modo ex fide. Et ideo inducendo Abrahæ exemplum, ait: *Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, et ex operibus fides consummata est.* Paulus autem præcipue confutat Judeos, qui de suis operibus, propriis viribus factis, ita præsumebant, ut propter illa et fidem accipisse tempore legis, et nunc ipsis solis gratiam evangelicam propter eadem opera deberi contenderent. Ad hunc autem errorem refellendum non erat necessarium excludere opera fundata in fide et ab ipsa procedentia, sed necessarium fuit Paulo extenuare et refutare opera antecedentia fidem, seu quæ ex fide non procedunt; hæc ergo opera tantum excludit, eum dicit: Non ex operibus. Unde quam in quibusdam locis vocat justitiam legis, vel justitiam operum, eamdem vocat in aliis justitiam humanam, quia in operibus humano et non fidei spiritu factis nititur, eique opponit justitiam fidei, sic dictam quia per fidem comparatur, vel quia spiritu fidei fit, et eamdem vocat justitiam Christi vel Dei, quia ex gratia Dei propter meritum Christi provenit. Et sic dixit de Judæis, ad Rom. 10: *Ignorantes justitiam Dei, et suam querentes statuere, justitiae Dei non sunt subjecti.* Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti. Et capite nono ait: *Gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, justitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sectando justitiam in legem justitiae non pervenit.* Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus; ecce quomodo illam justitiam quam humanam vocaverat, dicens de Judæis quod volebant suam justitiam statuere, hic vocat justitiam ex operibus, utique humanis, et sine spiritu fidei factis. Atque ita hec loca intellexit Augustinus, lib. de Spirit. et litter., cap. 29, et libr. 2 contra Adversar. legis et Prophetar., capite 7, et serm. 15 de Verb. Apost., et aliis locis supra citatis. Atque ita non potest esse contrarietas inter Apostolos, cum de diversis rebus loquantur.

21. *Tres notandi termini.* — Atque hunc concordiae modum indicat Anselmus, ad Roman. quarto, et divus Thomas eamdem breviter insinuavit, prima secundæ, quæstion. quinta, articulo septimo, ad tertium, et quæstion. 100, articulo duodecimo, et latius ad Roman., tertio et quarto; Cajetanus, Jacob. secundo; Stapletonius, dicto libro octavo de Justificatione, capite decimo sexto; Valent., secundo tom., disputatione septima, quæstione sexta, punct. 3, § 3; et in controv., libr. de Novo discrimin. inter veterem et novam legem, p. 4, capite sexto; et tenuerat Vega, Opusc. de Justificat., quæstion. 2, ad 4, et copiose hanc sententiam tractat et defendit Vasquez 1. 2, disputation. 210, capite octavo, alios referens autores. Excedit tamen, dum nimium invehitur in primam sententiam quæ probabilissima est, et gravissima habet fundamenta. Neque hæc posterior sententia, licet etiam sit valde probabilis, caret difficultate. Propter quam censeo aliqua indigere moderatione, quam breviter explicabo, simulque ostendam priorem sententiam aliqua ex parte verum attigisse, ideoque non esse tam facile refellendam. In explicatione igitur trium terminorum quibus dicti Apostoli utuntur, resolutio et intelligentia hujus difficultatis posita est. Primus terminus est *justificatio*, seu *justificandi* verbum; secundus est *opera*, seu *operibus*; tertius est particula *ex*, cum dicitur *ex operibus* vel *ex fide*. De singulis breviter dicam, et ita sensum meum de re tota explicabo.

22. *Auctoris judicium et prima assertio.* — *Probatur prima pars.* — *Probatur secunda.* — *Finis utriusque Apostoli diversus in scribendis epistolis.* — *Quæstio ex Aug. solvitur.* — Quoad primum, existimo negari non posse quin alter Jacobus quam Paulus verbo justificandi utatur. Nam Paulus de tota integra justificatione loquitur, cum dicit non esse ex operibus, Jacobus autem non loquitur de tota, sed de aliqua parte ejus. Priorem partem probo, supponendo totam justificationem inchoari a fide tanquam a fundamento justitiae, et consequenter tanquam a prima parte totius justitiae, nam fundatum pars est ædificii. Et ita expresse vocat fidem, primam justitiae partem divus Thomas, lect. 3, in capite tertio ad Roman. Paulus ergo cum dicit justificationem non esse ex operibus, loquitur de tota justificatione, ut fidem etiam includit; nam ideo semper condistinguit fidem ab operibus, et *e converso*; et justificationi ex operibus

opponit justificationem ex fide, quia prior nec fundatur in fide, nec illam includit ut partem sui; posterior vero et fundatur in fide, et ipsam ut partem sui includit; ergo cum dicit hominem non justificari ex operibus, loquitur de tota integra justificatione. Altera vero pars de Jacobo patet, quia ipse semper supponit fidem, et ultra illam exigit opera ad justificationem; ergo non intelligit totam justificationem, nam hæc includit fidem; ergo intelligit residuum justificationis post fidem. Et utraque pars potest ex diverso fine utriusque Apostoli confirmari; nam Jacobus scribebat contra errorem dicentium solam fidem sine operibus sufficere ad justitiam integrum, quæ hominem salvat; ipse autem non negat fidem aliquid justitiae formaliter conferre, sed, hoc supposito, probat illam non sufficere ad completam justitiam, sed per opera compleri, et ita non potuit loqui de tota justitia, sed de ejus complemento ultra fidem, et illud vocavit justificationem. At vero Paulus impugnat errorem putantium suis operibus comparare totam justitiam apud Deum inchoando illam, vel obtinendo initium ejus per aliquod proprium meritum, et contra hos docet justitiam non esse ex operibus; ergo hoc intelligit de tota justitia a fundamentis (ut sic dicam), seu cum suo intrinseco initio et fundamento sumpta; ergo loquitur de justificatione, ut totius justitiae acquisitionem significat. Dices: Jacobus voluit Paulum exponere, teste Augustino, lib. 83 Quæstionum, quæstione 76; quomodo autem potuit illum exponere, aliter de justificatione loquens? Respondeo: Optime. Quia Jacobus non exposuit Paulum in actu signato, ut sic dicam, sed in actu exercito, et hoc, loquendo de justificatione, prout additur fidei, nam per hoc significavit Paulum non fuisse de illa sola locutum, sed prout fidem et initium ejus includit. Sic ergo Jacobus, loquendo de diverso genere operum, quam Paulus fuerat locutus, illum tacite exponit, ut ex di-cendis patebit.

23. *Uterque Apostolus de prima, et secunda justificatione probabiliter explicatur.* — Addimus vero, licet in sensu explicato vera sit illa differentia, nihilominus probabile esse utrumque loqui de prima et secunda justificatione, prout in infusione et augmentatione habitualis gratiae consistunt, et juxta communem usum appellari solent. Utrumque ita declaro: nam qui incipit tantum credere, et fidem infusam accipit, licet mortuam, jam aliqua ex parte justificatur seu justificari incipit; illa ergo po-

test dici in aliquo sensu prima justificatio, licet imperfecta, unde respectu illius infusionis gratiae et charitatis, licet sit constituens hominem vere ac simpliciter justum, et amicum Dei, nihilominus comparatione primi gradus justitiae, qui est per solam fidem, potest dici secunda. Nam et Augustinus illam justificationem augmentum justitiae vocavit, epist. 106, dicens: *Cum fides impetrat justificationem, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur et perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non prævia voluntate.* Dicens enim quod fides cum impetrat justificationem, id est, infusionem justitiae, meretur gratia augeri, non intelligit quoad intensiōnem gratiae habitualis, prout scholastice loquimur, sed quoad augmentum, ut ita dicam, extensivum gratiae, quatenus gratiae fidei additur gratia sanctificans; sicut ergo justificationem post fidem, quæ simpliciter vocatur prima, appellavit Augustinus augmentum gratiae, ita nos dicimus posse vocari secundam justitiam comparatione ad inchoationem justificationis quæ per fidem, vel solam, vel cum spe sine charitate confertur. Unde ulterior justificatio per intensiōnem habitualis justitiae erit quidem secunda respectu primæ justificationis per quam remittuntur peccata, poterit autem vocari alia secunda vel tertia respectu initii justitiae per infusionem fidei. Nam sub secunda justificatione etiam propriissime sumpta plures mutationes, quibus iterum atque iterum potest augeri justitia, includuntur. Ita ergo loquendo de secunda justificatione seu augmentatione justitiae in dicta generalitate, verum est Jacobum esse locutum de secunda justificatione. Loquendo autem de prima et secunda justificatione in ea proprietate, qua de prima infusione gratiae habitualis et ejus augmentatione hæc verba dicuntur, sic verisimilius est Jacobum de utraque justificatione esse locutum, non quia secundum exemplum ejus de Rahab cogat id dicere, sed quia simpliciter docet præter fidem necessaria esse opera quæ ex illa nascantur, ut fides mortua non sit, ac subinde ut homo non solum justior, sed etiam simpliciter justus constituantur. Hinc etiam facile explicantur eadem duas partes in Paulo; loquitur enim de tota justificatione per modum unius, et ut resistat inimicis gratiae Christi, illam revocat ad initium totius justificationis, docetque non opera, sed fidem, quæ est donum Dei, esse totius justitiae fontem ac initium, ut in verbis

proxime citatis, ex epistol. 106, Augustinus docet, et toto libr. de Spirit. et litter., et quæst. 2 ad Simplician., et in locis supra citatis, et aliis innumeris. Sic autem considerata justificatio est prima, et ut talis consideratur, quia secundum suum primum initium spectatur; ergo sub hac ratione loquitur Paulus de prima justificatione. Quia vero in illo justificationis initio non solum prima justitia sanctificans, sed etiam omne augmentum ejus inimititur, ideo sub doctrina sua non tantum primam justificationem qua homo fit vere justus, sed omnem aliam secundam justificationem complectitur. Ideoque merito ad suæ doctrinæ confirmationem utriusque justificationis exempla adducit. Atque ita quoad hanc partem verum est Paulum utramque justificationem in sua sententia complecti. Quæ omnia ex sequenti puncto declarabuntur et confirmabuntur amplius.

24. *Alia expositio.* — *Refutatur.* — *Non sustinenda responsio.* — *Aliorum vana distinctio.* — Circa secundum de operibus, jam rejecimus sententiam asserentem Paulum loqui de operibus ceremonialibus legis veteris, Jacobum vero de moralibus. Alii, stricte amplectentes priorem expositionem verbi *justificandi*, dicunt Paulum loqui de operibus antecedentibus infusionem primæ gratiae, Jacobum vero de subsequentibus eamdem infusionem; et Paulum excludere a prioribus proprium meritum primæ gratiae, Jacobum vero astruere proprium meritum secundæ sanctificationis in posterioribus operibus. Sed non placet expositio, quia non satisfacit intentioni utriusque Apostoli, ut jam explicavi. Et quia, si Paulus loquitur tantum de rigoroso merito de justitia et de condigno, non satis impugnat inimicos gratiae Dei, ut in libro tertio tractando sententiam Semipelagianorum vidimus. Si autem latius loquatur de merito, non potest admitti quod Paulus absolute docuerit non fieri justificationem ex operibus antecedentibus ipsam justitiam, cum, prius tempore quam prima gratia sanctificans infundatur, præcedant supernaturales motus ex fide, quibus mediantibus ipsa sanctificatione perficitur. Eo vel maxime quod Pauli intentio non fuit elevare ex fide procedentia, aut eorum utilitatem vel necessitatem tollere, sed opera legis propriis viribus præsumpta. Jacobus etiam non tantum ad justitiae augmentationem, sed etiam ad ipsam vitam justitiae obtinendam opera requirit. Alii dicere tentarunt Paulum fuisse locutum de operibus ex-